

nektera bolj navadna javna pisma, n. pr.: dolžna in oporoška pisma, reverzi, cesije, pooblastila, pogodbe i. t. d.; kajti potem bi si mladina zveršivši vsakdanjo šolo toliko raje shranila gramatiko za rabo v prihodnjem življenji. *) Gledé na trivijalko — se tudi v njih nauk v spisji prične precej, ko otroci znajo mehanično pisati, kar se zgodi na koncu drugega, ali vsaj v začetku tretjega šolskega leta. Naj ima pa trivijalka ali le enega, ali pa dva učitelja, more se vendar spisje, enako, kakor v glavnih šolah učiti, kajti trivijalka obravnava ta nauk le v maternem jeziku, ko se v glavnih šolah v slovenskem in nemškem jeziku obdeluje. Da pa učitelj vse to v resnici doseže, mora ta nauk umno razdeliti, in sicer tako le: tvarina 1. razreda glavnih šol naj se obdeluje prvo in drugo šolsko leto; tvarina 2. razreda — tretje; tvarina 3. razreda — četrto in peto; in tvarina 4. razreda naj se obravnava 6. šolsko leto; Potrebno pa je, da učenci ves čas tudi v šolo hodijo.

Pomenki

o slovenskem pisanji.

XIX.

D. I tebe je terkala lunica, ko si str. 9 pisal, da nam rabi ločènj, pedènj rod. ločnja, pednja in ločánj, ločánja; nasprot pa, da nam je pisati Jelovščak, Jelóvščaka, n. Jelovšek, in migljaj, máhljaj n. migljeje, mahljeje, kar se razločno vidi, praviš, iz tečáj, kričáj, divják i. t. d.!

K. Se vé da! Ravno tako ima vátal, rod. vatla in vatala.

D. Zakaj pa ne vatel — vatla? Jeli vatal slovenska beseda?

O. Meni se zdi sumna, in nekaj enakega mi kaže samo Vuk v serbskem: vat n. hvat t. j. seženj (decempeda), hvatljika (pars ligni secta) iz hvatiti (prehendo cf. seči — sežem, šezenj). V drugih slovanskih jezicah in tudi v staroslovensščini rabi lak't' (laket — lakti, cubitus, ulna).

K. Novoslovenski se glasi lekát ter je v edinstvu moškega, v dvojstvu in množstvu pa ženskega spola: lehtú n. lektu kakor nohtú n. nogtú; dvě lehtí — tri lehtí platna (str. 22).

*) Pravite, da je ta oddelek izvrstno osnovan; hipoma pa naštevate pomanjkljive reči!

D. Spreminja se torej, kakor seženj ali sežem, da je po nekterih krajih moškega, po nekterih ženskega spola; navadno se govori lekat, lehti, z lehtjo (v. Met. str. 14). — Da osat, panj, lan, mah, meč, lev imajo *a* in *e* iz polglasnika in da ga v sklanjanji skozi in skozi prideržijo — kateri Slovenec, ali prav za prav kateri Nemec razumē to?

O. Kteri vē, da so se staroslovenski pisale te besede s polglasnikom: *os't'* (čes. polj. oset), *p'n'* (rus. čes. polj. penj); tako tudi lēn, mēh, meč in lev.

D. Da se prav piše Svetca, Milca, Trobčev, Milčev namesti neslovenskega Sveteca, Mileca, Trobecev, Milecev . . , ti rad verjamem; le tega ne vēm, zakaj bi se ne smelo pisati Svetic, Milic, in po tem Sveticev, Milicev?

O. Zlasti ako se pomisli na slovensko obrazilo *ic* p. stric, in sorodno jugoslovansko *ič* in *iē*: Sveti^ć, Radi^ć, Milica itd. Da se omenjene lastne imena sklanjajo po obēnih, je lahko umeti, ker so same tudi obēnega pomena; drugač nam kaže ravnati s popolnoma ptujimi.

K. Da sem končnico šek v lastnih imenih dobro razložil, da je namreč namesti prave ščak, in da je ta oblika narejena iz pridevnikove *ski* in samostavnikove *jak* p. Borovski — jak = Borovščak, spričuje mi že to, ker jo je iskren pisatelj v Slovincu koj sprejel.

D. Ko nam je našega blagega in blagotnega Blagotinška spremenil, ali kakor kaže, popravil v Blagotinščaka! Vse mileje se mi je popred glasilo njegovo ime, in sedaj me skorej groza ohaja, če se knjižniki naši sploh poprimejo tega pravila, in bode vprihodnje le brati v knjigi slovenski p. Babščak, Jamščak, Konjščak, Planinščak i. t. d.!

O. Nikar se ne boj! Slovensčina ni tako revna, temuē je silo bogata v obrazilih ali končnicah, ktere se natikajo koreniki in deblu, da nam obrazijo posebne besede. Te obrazila prav poznati in sukati, pravi Janežič, je prva dolžnost slovenskemu pisatelju. To dolžnost je dobro spolnoval že Metelko, kateri loči končnico *aj* in *ej*, *ak* in *jak*, *ek* in *jek* (vid. str. 42. 58.). Lepo je razredil in popisal to reč tudi Janežič, in berita zvesto, kar piše v izpeljavi samostavnikov (§. 252 . .) zastran obrazil *aj* in *ljej*, *ak* in *ek*, *jak* in *jek*, in spoznala bota, da nam za Konjšek ni treba ravno sostave iz Konj-ski-jak-a, in da je kravjak vse kaj drugega, kakor pa kravjek — kravjeka!!

D. Nektere tuje besede s koncem *elj* (ne samo na *lj*) vstavljajo po vsej sklanji *n*: rabelj — rabeljna, tempelj-na, apostelj-na. Ali rabelj res ni slovenska beseda?

K. Mar tega ne veš, da je iz stn. raben namesti raffen (prim. Rabenmutter, Rabenstein i. t. d.)?

D. Kdo bi si mislil! Meni se pa močno zdi, da je slovanska iz rab — rob (servus, Knecht — Henkersknecht), rabovati — rabotati (servire) i. t. d.

O. Drugi Slovani je nimajo; to kaže, da ni prav gotova. Bere se stsl. tudi mečnik (gladium gestans, speculator).

K. V mnogih krajih so še navadne oblike rablja, tempelja, apostola, in te, pravim, so boljše mimo rabeljna, tempeljna, aposteljna. Morebiti pa vama spet niso všeč?

D. Meni že ne, razun apostol-a, pravilno po gersko — latinski obliki; tudi rablja, templja jaz še nikjer nisem slišal.

O. Truber je pisal že v 16. veku templja pa tudi rabeljna, in Miklosič sam uči, da se slovenski piše in govori rabeljna, tempeljna, aposteljna (pg. 182.). — Zelo dvomim, da bita-le *n* bil staroslovensko zlasti narodovskim imenom pridevano obrazilo *in*: Rimljanin t. j. Rimljan.

D. Hočevarji so menda veseli, ker njihov Štamfljin kaže Slovincem, da bi se imelo pisati rabljín! Sokolci pa gotovo veselja skačejo, ker zdaj vedó, da njihov „Brencelj“ — dasi lastno ime — je vendar tujega rodú in da bi se mu slovenski moglo reči Brencljin ali celo „Branceljin“!

O. Rabljín-a je rabil že Kastelec (l. 1620 — 88); oblika učitelj-na je slovenska, po zgledu rabelj-na ponarejena še le pred tremi leti, vsaj jaz sem jo še le tedaj bral.

K. Kdor jo je skoval in jo hoče pripraviti v slovensko knjigo, sklicevaje se na stsl. učiteljnico, kaže, da je kratkoviden, in spodobi se mu po moji slovnici primek: die Kurzsichtigkeit des sogenannten Sprachkonservatismus“ (pg. 10).

O. Nasproti je pa tudi ti nisi zadél, češ, da je stsl. učiteljnica „unmittelbar“ iz pridevnika učiteljen - teljna, o; marveč je na ravnost iz oblike učiteljnik, kakor iz stvarnik — stvarnica, oblastnik — oblastnica, jezičnik — jezičnica, in stsl. kr'miteljnica neposrednje iz kr'miteljnik (cf. stsl. obré-teljnik inventor i. t. d.).

D. Po tém takem si pa, mili moj Krušic! predeleč pogledal, in ker nasvetuješ reči, ki sta jih rabila Truber pa Kastelec, v sedanji in prihodnji knjigi slovenski, ti gre po tvoji slovnici res slovalo: „die Weitsichtigkeit des sogenannten Sprachkonservatismus“!

Nekdaj in sedaj.

Iz dnevnika nekega starega učitelja.

Poslovenil **Jože Jerom.**

Drugo majnikovo nedeljo 18. . 1. je popoldne po božji službi stalo veliko moških pod košata lipo, pomenkovaje se o marsikteri reči; pa kmali se razidejo, in vsak gre proti svojemu domu; samo trije fantalini se danes nočejo ločiti od lipe, ter pijejo tobak iz lepo ozališanih pip in spuščajo dim visoko v zrak, kakor bi delali za stavo, čeravno se kremžijo in pljujejo, tako da se jim vidi, da se še le uče te škodljive navade.

„Pojmo!“ pravi Boštjan, mlad, krepak kovač; „čemu? mi ostanemo zadnji“, odgovori Tine, „saj imamo pravico in smo že fantje, kdo nam kaj more?“ „Prav imaš“, pristavi Peter, „sej je ta sužnost že dovolj dolgo terpela; oj! fanta, ko bi bila vidva danes zjutraj vidila, kako so nas nedeljski učenci nevošljivo gledali! pa le poterpimo, ob cerkvenem sejmi bomo pokazali, kdo smo; ali ne vesta kako smo vlani na žegnansko nedeljo še ves popoldan sedeli na griču, in smo iz za germa žalostno gledali v gostilnico, ali letos pa gremo na ravnost vanjo“.

„Sej bi bil jaz že vlani šel notri, ko bi ne bili gospod fajmošter tako prek . . . pazili na nedeljske učence, pa tudi hudi . . . šolmajster in njegov pomočnik“, pristavi kovač. „Počasi, le počasi“, pravi Tine, „učenec, pa ne pomočnik“. „Zakaj!“ pravi Peter „sej je že izveršil spraševanje in še dobro, kakor pravijo njegov oče“. Tine se prepira, in pravi: „Vsak berač hvali svojo mavho, ravno tako tudi njegov oče njega; jaz pa za gotovo vem, da mu je spodletelo in bo mogel zopet voziti in orati, kakor jaz delam“. — Šolski pomočnik pride od cerkve proti fantalinom. Tine začne še glasneje rogoviliti in zabavljati, in ko pride pomočnik bližje k njim, reče na glas: „Vsakemu lahko spodleti, kakor je spodletelo temu gospodku“ i. t. d. — Mladeneč pride mimo njih, jih prijazno pozdravi, in stori, kakor bi od tega nič ne slišal, ter gre ves zamišljen naprej. Kar zasliši predobro znani, mili